

Richtlijnen voor het langdurig gebruik van een kerk door een ander kerkgenootschap dan de eigenaar van het kerkgebouw.

Publicatie: 29 april 2021

Situatie

Vanwege de maatschappelijke ontwikkelingen van secularisatie, teruglopend kerkbezoek en verminderde financiële deelname, kan op plaatsen waar tussen de christelijke geloofsgemeenschappen goede oecumenische betrekkingen bestaan en wederzijds begrip heerst, het gedurende langere tijd voortgezette gemeenschappelijk eigendom of gebruiken van voor de eredienst bestemde plaatsen een zaak worden van praktisch belang (OD 138).

In de afgelopen jaren heeft het sluiten van rooms-katholieke kerkgebouwen er in sommige gevallen toe geleid dat de plaatselijke protestantse gemeente gevraagd is of hun kerkgebouw voor een langere periode mag worden gebruikt voor katholieke vieringen en/of bijeenkomsten.

Het omgekeerde, een rooms-katholieke kerk die gebruikt wordt door een protestantse geloofsgemeenschap, is nog niet voorgekomen, maar dit zou in de nabije toekomst wel tot de mogelijkheden kunnen gaan behoren. In onderstaande tekst worden richtlijnen gegeven voor beide gevallen van gebruik van het kerkgebouw.

Door de voortdurende immigratie van mensen uit Europa en de rest van de wereld wonen steeds meer mensen in ons land die hoewel verschillend van nationaliteit religieus behoren tot de familie van de Oosterse Kerken. Met deze kerken heeft de Rooms-Katholieke Kerk een andere relatie dan met de Kerken van de Hervorming. Er is een grotere overeenkomst op het gebied van kerkstructuur, de gewijde ambten, liturgie en sacramenten. Wanneer (op termijn) het verzoek komt om een rooms-katholieke kerk te mogen gebruiken vraagt dit een ander antwoord dan hieronder wordt weergegeven.

Uitgangspunten

Hoewel er een grote theologische en praktische toenadering is tussen de christelijke Kerken op het gebied van het kerkelijk leven, het verstaan van de H. Schrift en de conciliedocumenten van de eerste eeuwen, de bediening van de sacramenten en het kerkelijk ambt is er ook nog een grote verscheidenheid in leer en traditie ten aanzien van deze terreinen die verhindert dat een werkelijke volledige gemeenschap (communio) tussen de Kerken kan bestaan. Het proces van het zoeken naar eenheid kan niet worden opgegeven (vgl. de bede van Christus voor zijn leerlingen: "dat zij één zijn", Joh. 17, 21), maar de pijnlijke realiteit moet ook onder ogen gezien worden.

Dit heeft tot gevolg dat van de katholieken wordt gevraagd oprecht respect te betonen voor de liturgische en sacramentele kerkorde van de andere Kerken en kerkelijke gemeenschappen; eenzelfde respect wordt van deze gevraagd voor de katholieke kerkorde (OD 107).

Omdat de gezamenlijke viering van de eucharistie een door de bedienaren van de Rooms-Katholieke Kerk vertolkte zichtbare uitdrukking is van de volledige gemeenschap in geloof, eredienst en gemeenschappelijk leven van die kerk, is het niet toegestaan samen met bedienaren van andere kerken of kerkelijke gemeenschappen de eucharistie te vieren (OD 104).

Gebruik van de kerk

Vertrekkend vanuit deze uitgangspunten dient vermeld te worden dat de betekenis van een kerkelijke ruimte in de katholieke traditie een andere is dan in de protestantse traditie. Voor katholieken is een rooms-katholieke kerk een gewijde ruimte die dienst doet als Huis van God, waarin de aanwezigheid van de Heer zichtbaar wordt in de gewijde gaven in het tabernakel en de godslamp die daarbij brandt.

In de protestantse traditie is een kerk een plaats van samenkomst rond het Woord van God, waarbij eventueel Avondmaal gehouden kan worden, maar de ruimte krijgt daardoor niet een gewijd of heilig karakter. Op basis van bovenstaande achten we de volgende voorschriften noodzakelijk:

- a) Alle voornemens om voor een langere periode in een niet-katholieke kerk te gaan vieren of om toestemming te geven aan andere denominaties of niet-katholieke gemeenschappen moeten ter toetsing worden voorgelegd aan de bisschop van Breda en door hem worden goedgekeurd. De bisschop geeft, indien akkoord, ook aan voor welke periode men het gebouw mag gaan gebruiken.
- b) Het bewaren van gewijde hosties in een protestantse kerk is niet mogelijk tenzij er een aparte, af te sluiten gewijde ruimte of kapel wordt gecreëerd waar ook de plaatsing van een tabernakel mogelijk is (OD 139; CIC, can. 933).
- c) Met het houden van Avondmaal in een rooms-katholieke kerk of de viering van de eucharistie in een protestantse kerk zal uiterst behoedzaam worden omgegaan. Absolute voorwaarde hiervoor is de goedkeuring van de bisschop van Breda.

Aanwijzingen

Wanneer protestantse vieringen in een katholieke kerk worden gehouden:

1. zullen het priesterkoor en het gewijde altaar niet gebruikt worden. Tevens zal het Allerheiligste uit de kerk verwijderd worden en elders worden bewaard.
2. zal de rooms-katholieke kerk niet gebruikt worden voor het nuttigen van koffie of thee.

Wanneer er katholieke vieringen in een protestantse kerk worden gehouden:

1. zal dit gebeuren aan een gewijd altaar of aan een tafel zonder specifieke kenmerken, altijd met behoud van een dwaal en corporale (CIC, can. 932 §2).
2. zullen instructies van de kerkenraad over de mogelijkheid van aanbidding van het Allerheiligste, de plaatsing van een Mariabeeld, het gebruik van wierook en wijwater, de plaatsing van een kruis met corpus enzovoorts gerespecteerd dienen te worden.
3. zal de heilige communie van tevoren gehaald worden door de voorganger en direct na de viering worden teruggebracht naar de gewijde plaats (RS 131).

Er bestaat ook de mogelijkheid om vanuit een eucharistieviering elders de heilige communie mee te nemen naar de protestantse kerk. Ook hier geldt dat na de viering de voorganger de heilige gaven terugbrengt naar de gewijde plaats.

Bisdomspecifieke aanwijzingen

1. In het bisdom Breda worden verschillende typering gebruikt voor de in gebruik zijnde kerken: parochiekerk, kerk of kapel. De parochiekerk is enkel te bestemmen voor de katholieke eredienst en niet voor gebruik van protestantse diensten cq. bijeenkomsten.
2. Bij de sluiting van een rooms-katholiek kerkgebouw worden de parochianen allereerst uitgenodigd om in een nabijgelegen katholieke kerk de vieringen bij te wonen, zodat de verbondenheid met de andere parochiekernen en met de parochie als geheel zich kan (blijven) ontwikkelen. Bij voorkeur worden deze parochianen gestimuleerd om naar de parochiekerk te gaan, waar de liturgie van de Kerk in haar volheid gevierd wordt. Naast het risico dat een parochiekern zich 'isoleert' van de andere kernen, kan ook de beschikbaarheid van de teamleden een belemmering vormen om in de eigen kern te blijven vieren (vgl. Bisdom Breda, Speciale Analecta 2013, Gebouwenbeleid en Gebouwenplan, 3c).

Wie komen in aanmerking gebruik te maken van een rooms-katholieke kerk?

Uitgangspunt is dat men lid is van de Nederlandse Raad van Kerken en er wederzijdse dooperkenning is. De volgende kerkgenootschappen en geloofsgemeenschappen beantwoorden aan deze twee criteria:

- Anglicaanse Kerk in Nederland,
- Bond van Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland,
- Evangelische Broedergemeente in Nederland,
- Koptisch Orthodoxe Kerk,
- Leger des Heils,
- Moluks Evangelische Kerk,
- Nieuw-Apostolische Kerk in Nederland,
- Orthodoxe Kerk in Nederland,
- Oud-Katholieke Kerk van Nederland,
- Protestantse Kerk in Nederland,

- Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers),
- Remonstrantse Broederschap,
- Syrisch-Orthodoxe Kerk in Nederland.

Bovenstaande richtlijnen gelden alleen voor wanneer katholieken gebruik maken van andere christelijke kerken. Het gebruik van een niet-christelijke cultusplek voor katholieke vieringen is niet toegestaan. Een betamelijke openbare plaats behoort wel tot de mogelijkheden (CIC, can. 932 §1) maar is geen onderwerp van deze notitie.

Literatuur

- Oecumenisch Directorium (OD), Richtlijnen voor de toepassing van de beginselen en normen inzake de oecumenische beweging, Pauselijke Raad voor de Bevordering van de Eenheid der Christenen; 1993.
- Codex Iuris Canonici (CIC, Wetboek van Canoniek Recht, 1983)
- Redemptionis Sacramentum (RS), instructie van de Congregatie voor de Goddelijke Eredienst en de Regeling van de Sacramenten, 2004
- Bisdom Breda, Speciale Analecta 2013 Gebouwenbeleid en Gebouwenplan, 2013